

In verzekerde bewaring

Honderd vijftig jaar kinderen, ouders en kinderopvang

Michel Vandenbroeck

Dit boek is een bewerkte versie van het doctoraal proefschrift *De kinderopvang als opvoedingsmilieu tussen gezin en samenleving. Onderzoek naar een eigentijds sociaal-pedagogisch concept voor kinderopvang*, promotor prof. dr. Maria Bouverne-De Bie, Vakgroep Sociale Agogiek, Universiteit Gent.

In verzekerde bewaring
Honderd vijftig jaar kinderen, ouders en kinderopvang
Dr. Michel Vandenbroeck

ISBN 90 6665 606 9
NUR 847

© 2004 B.V. Uitgeverij SWP Amsterdam

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16B Auteurswet 1912° het Besluit van 20 juni 1974, St. b. 351, zoals gewijzigd bij het besluit van 23 augustus 1985, St. b. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot de uitgeverij SWP (Postbus 257, 1000 AG Amsterdam) te wenden.

Inhoudsopgave

Dankwoord 11

1. Verantwoording 12
 - 1.1 History or his story? 12
 - 1.2 Een Vlaams voorbeeld 12
 - 1.3 Een Europees voorbeeld 14
 - 1.4 Een mondiaal voorbeeld 14
 - 1.5 History and his story 15

2. Inleiding en waarschuwing 17
 - 2.1 Geschiedenis is niet noodzakelijk wat geschied is 17
 - 2.2 Pedagogiekontwikkeling 18
 - 2.3 Chronologisch is niet noodzakelijk logisch 19
 - 2.4 De Staat bestaat niet, hij ontstaat. Of: de deelgebieden van het onderzoek 20
 - 2.4.1 De maatschappelijke context 20
 - 2.4.2 De wetenschap 21
 - 2.4.3 Het terrein 22
 - 2.4.4 Macht mag 23
 - 2.5 Mourrir pour des idées: een pleidooi voor behoedzaamheid en dialoog 25

3. Het begin van de twintigste eeuw 27
 - 3.1 Maatschappelijke context 27
 - 3.1.1 Van extreem liberalisme naar sociaal liberalisme 27
 - 3.1.2 Pauvre Martin 28
 - 3.1.3 Arbeid(st)ers 29
 - 3.1.4 Kindersterfte 30
 - 3.1.5 Filantropie en Caritas 31
 - 3.2 De wetenschap 34
 - 3.3 Ontwikkelingen in het werkveld 37
 - 3.3.1 Overzicht 38
 - 3.3.2 Het standpunt van de ouders 41
 - 3.3.3 Armoede heeft goede raad 41
 - 3.4 De maatschappelijke functie van de kinderdagverblijven 45
 - 3.4.1 Elise Plasky 45
 - 3.4.2 Henri Velge 47
 - 3.4.3 Voorlopige conclusies 51
 - 3.5 Enkele beschouwingen 55

- 4. De twee wereldoorlogen 60
 - 4.1 Maatschappelijke en politieke context 60
 - 4.1.1 Toenemende sociale wetgeving, maar hardnekkige armoede 60
 - 4.1.2 Voorbedachte onvruchtbaarheid 63
 - 4.2 De wetenschap 64
 - 4.3 Het terrein 67
 - 4.3.1 De eerste wereldoorlog 67
 - 4.3.2 Het Nationaal Werk voor Kinderwelzijn 70
 - 4.3.3 De Raadplegingen na 1919 75
 - 4.3.4 De opvanggezinnen na 1919 77
 - 4.3.5 De kribben en kleintjesoorden na 1919 78
 - 4.4 Beschouwingen 83

- 5. De jaren vijftig en zestig 88
 - 5.1 Maatschappelijke en politieke context 88
 - 5.1.1 Het opbeurende schouwspel van stoffelijke welvaart 88
 - 5.1.2 Welvaartsstaat en vrouwenbeweging 90
 - 5.1.3 Ontredderde gezinnen 91
 - 5.1.4 Kindersterfte en geboortecijfers 94
 - 5.1.5 Vrouwen op de arbeidsmarkt en de vraag naar kinderopvang 96
 - 5.2 De wetenschap 97
 - 5.2.1 Het steeds groeiend belang 97
 - 5.2.2 Hij heeft liefde nodig, hij is zo teer 97
 - 5.2.3 De basisnoden van het jonge kind en de socio-culturele handicap 103
 - 5.2.4 Wallon en Lézine: het socioconstructivisme als tegenstroom 106
 - 5.2.5 De psychologie aan de kapstok 109
 - 5.3 Het werkveld van de kinderopvang 109
 - 5.3.1 Het statuut van de gesubsidieerde vrijheid 109
 - 5.3.2 De raadplegingen 110
 - 5.3.3 Kinderopvang 115
 - 5.3.4 Uitbestede kinderen 118
 - 5.3.5 Peuterspeelruimtes 119
 - 5.3.6 Kinderdagverblijven 122
 - 5.3.7 Het handelen in de kinderopvang 124
 - 5.4 Enkele beschouwingen 125

- 6. De jaren zeventig 133
 - 6.1 De jaren zeventig, zei u? 133
 - 6.2 Maatschappelijke en politieke context 134
 - 6.2.1 Autoloze zondagen 134
 - 6.2.2 NWK-overheid, een gespannen relatie 135
 - 6.2.3 Vrouwen op de arbeidsmarkt en de vraag naar kinderopvang 138
 - 6.2.4 Federalisering 138
 - 6.2.5 De verbeelding aan de macht 138
 - 6.2.6 De eenzame samenspelers 140

6.3. De wetenschap	141
6.3.1 De ontdekking van de baby	141
6.3.2 De ontdekking van de vader	143
6.3.3 De ontdekking van de kinderopvang	144
6.3.4 Compensatieprogramma's	146
6.3.6 Les soi-disant carences affectives of de socioconstructivisten	148
6.3.7 Proto-professionalisering	152
6.4 De regelgeving over kinderopvang	154
6.4.1 Erkennen en subsidiëring van kribben en peuterspeelruimtes	155
6.4.2 Het Brusselse peuterplan	156
6.4.4 Kinderbewaaksters en onthaalmoeders	157
6.4.5 Het FCUD: extra middelen en extra politieke discussies	159
6.5 De discussies over de kinderopvang	160
6.5.1 De deelnemers aan het debat	160
6.5.2 De sociale vraag	161
6.5.3 Nog een sociale vraag: wie mag er in?	165
6.5.4 Een pedagogische vraag: de concurrentie tussen opvangsoorten	168
6.5.5 Nog enkele pedagogische vragen	170
6.6 Sous les pavés il y a la plage: een tegenstroom	174
6.6.1 Opvoeden is politiek: laissons la peur du rouge au bêtes à cornes	174
6.6.2 Il faut tuer Pasteur	176
6.6.3 Ouders maken pedagogiek	177
6.6.4 Een nieuwe lente?	179
6.7 De instellingen in het terrein	185
6.7.1 Een spectaculaire groei...	185
6.7.2 ...maar een beperkte bezetting...	187
6.7.3 ...en van een lamentabele kwaliteit...	189
6.7.4 ...waar de pedagogisering een antwoord op wil zijn	191
6.8 Budgetten	191
6.9 Enkele beschouwingen	192
6.9.1 Uitsluiting	192
6.9.2 Pedagogisering en massamedia	194
6.9.3 Kindbeelden: de Olympische Spelen van de ontwikkeling	194
6.9.4 De therapeutische of de wetenschappelijke ouder	196
6.9.5 De pedagogisering	197
6.9.6 De institutionalisering	198
6.9.7 De breuklijn is een barstje	198
7. Het einde van de eeuw	205
7.1 Maatschappelijke tendensen	205
7.1.1 Economie, ecologie en globalisering	205
7.1.2 Meer economie, minder staat	205
7.1.3 Kwaliteit en management	208
7.1.4 Meer ecologie, minder staat	209
7.1.5 Minder België en meer Europa	210

7.1.6	Arbeid en gezin	212
7.1.7	De-traditionalisering	214
7.1.8	Individualisering en onderhandeling	216
7.1.9	Qui facit veritatem venit at lucem	218
7.2	Wetenschap	221
7.2.1	The child care wars	221
7.2.2	De poststructuralistische tegenstroom	227
7.3	Het terrein	230
7.3.1	Van het NWK naar Kind en Gezin	230
7.3.2	Over plaatstekort: onderzoek als beleidsinstrument	233
7.3.3	Mens en Ruimte	234
7.3.4	HIVA: Kinderopvang in Vlaanderen	240
7.3.5	Nieuwe bazen, nieuwe wetten	246
7.3.6	Kwaliteit	248
7.3.7	Kwantiteit: twee golven	252
7.3.8	De eerste golf: de opvangouders	254
7.3.9	De tweede golf: privatisering	258
7.3.10	Kwaliteitszorg en kwaliteitssystemen	266
7.4	Enkele beschouwingen	275
7.4.1	Een grote stap voorwaarts	275
7.4.2	Het autonome kind en de ondernemende volwassene	277
7.4.3	Het Mattheüseffect	280
7.4.4	Management	282
7.4.5	Nieuwe vormen van kinderopvang	284
7.4.6	De prijs van de vrijheid	285
8.	De historie wordt afgesloten en het debat weer geopend	293
8.1	Het VBJK en het VCOK	293
8.2	Les bancs publics: de maatschappelijke functie	295
8.2.1	De economische functie	295
8.2.2	De educatieve functie	299
8.2.3	De sociale functie	302
8.3	Toi l’Auvergnat: het Mattheüseffect	305
8.3.1	Een Brussels onderzoek als voorbeeld	305
8.3.2	De resultaten over het opnamebeleid	307
8.3.3	Afgewezen ouders	309
8.3.4	De narratieven	313
8.3.5	Drempels	314
8.4	Kindbeelden, moederbeelden en kinderopvang	317
8.5	Professionalisering of het gebrek daaraan	322
8.5.1	Opvanggezinnen	322
8.5.2	Van kinderverzorgsters en begeleiders	326
8.6	Kwaliteit en diversiteit: de drievoudige maatschappelijke functie	327
8.6.1	Kwaliteit en de rol van de overheid	327
8.6.2	Gesubsidieerde vrijheid: Heureux qui comme Ulysse	328

8.6.3	Kwaliteit en diversiteit	330
8.6.4	Nogmaals de drie functies...	331
8.6.5	...en het spanningsveld ertussen	334
8.6.6	Hoe bedoelt u, professionalisering?	336
9.	Nabeschuwing	339
9.1	Mentaliteitsgeschiedenis	339
9.2	De bijdrage van het historisch onderzoek	340
9.3	De beperkingen	341
9.4	Tot slot	342
	Nawoord	343
	Jargon en gebruikte afkortingen	349
	Lijst met tabellen	353
	Lijst met figuren	354
	Bibliografie	355